

AKADEMİK VE KÜLTÜREL BOYKOT¹

Judith Butler

9 Mart 2011, Toronto

Çeviren: Özlem Aslan

2011 yılının Mart ayında Toronto'da yedincisi düzenlenen İsrail Apartheid Haftası kapsamında yapılan bu konuşma Judith Butler'in Boykot, Tecrit ve Yaptırımlar Hareketi (BDS) ile ilgili görüşlerini içeriyor. Butler'a göre, yükselen bu şiddet karşıtı hareket İsrail devletinin uyguladığı şiddete ve işgale karşı ortaya çıkan en etkili direniş yöntemlerinden biri. BDS hareketi kapsamında akademik ve kültürel boykota da değinen Butler, bu boykot biçiminin işgalin normalleşmesine katkıda bulunan kurumlara karşı doğrudan bir başkaldırı olduğunu ve hareketin bu kurumları İsrail'in uluslararası hukuku ihlal etmesi ile ilgili söz söylemeye çağırarak kalmayıp, yapılan bu ihlallere verdikleri desteği de çekmelerini talep ettiğini belirtiyor. Bu koşullar altında bu sorunla ilgili tarafsız kalmanın imkânsız olduğunun altını çizen Butler, okurlarını ve dinleyicilerini doğru tarafı tutmaya çağırıyor.

Şimdi İsrail ve Filistin olan bölgede, Filistin halkına yapılan haksızlıklara dikkat çekmeye çalışmak ve bu adaletsizlik karşısında muhalefet örgütlemenin en etkili yollarını sizlerle tartışmak üzere Toronto'da bulunmaktan mutluyum. Çoğunuz Boykot, Tecrit ve Yaptırımlar Hareketinin (BDS) ne anlama geldiğinden haberdarsınız. Hareketin web sitesine ulaşmak çok kolay ve tahmin ediyorum ki kendi aranızda bunu daha önce birçok değişik açıdan tartışmışsınızdır. Dolayısıyla bu akşam yapmak istediğim şey, BDS lehine ve aleyhine yapılan yorumlar hakkında konuşmak ve bu önemli stratejiden ve sosyal hareketten bahsettiğimizde hangi sosyal adalet prensiplerinin söz konusu olduğu üzerine düşünmeye gayret etmek.

İlk olarak şunu söylemek istiyorum: BDS Filistin'deki en büyük şiddet içermeyen direniş hareketi ve bu hareket son yıllarda akıl almaz derecede büyüdü. Bu nedenle her hafta Pete Seegers ve Roger Waters gibi başlıca popüler figürlerin BDS hareketine katıldığını duyuyoruz. İkinci olarak, BDS sömürgeci ilişkileri normalleştirmeyi amaçlayan ekonomik tüketim ve ittifak biçimlerini reddeden ve uzun zamandır varlığını sürdüren geleneklerden yararlanıyor. Normalleştirme ile ne kastettiğimiz, sömürüye ve sömürgeci tahakküme dayalı ilişkileri normalleştirmeyi reddetmenin neden çok önemli olduğu üzerine daha fazla konuşmak istiyorum. Buradaki asıl mesele yalnızca İsrail ürünlerini almayı ve nihayetinde savaş ekonomisi olan bu ekonomiyi desteklemeyi reddetmek değildir. Hatta İsrail yasadışı işgalini ve insanlık

suçlarını durdurana kadar İsrail'e yaptırımlar uygulamaları için hükümetlere çağrıda bulunmak da tek başına yeterli değildir. Fakat aynı zamanda, İsrail kurumları ile herhangi bir ittifak kurulmasının, esas olarak söz konusu kurumun işgale karşı güçlü, süreklilik arz eden ve kamusal bir pozisyon almasına bağlı olduğunun adını koymaktır. BDS hareketi üzerine düşünürken insanların yaptığı temel bir hata da hareketi basit bir şekilde İsrail karşıtı ya da Filistin yanlısı olarak nitelendirmeleridir. Dört milyon insanın yasadışı bir biçimde işgal altında tutulduğundan söz ederken, çatışmanın sözde “ taraflarının” bu şekilde ifade edilemeyeceğini söylemek istiyorum. Gazze'nin artık işgal altında olmadığı söylene de İsrail'in sınırlar, yerleşik halkın hareketi, ürün geçişleri üzerindeki kontrolünü devam ettirdiğini ve oradaki seçimleri onaylamak ya da onaylamamak hakkını elinde tuttuğunu hatırlayalım. Tüm bunlar, sivillerin ve sivil merkezlerin bombalanmasında olduğu gibi askeri ve ekonomik işgal taktikleri olmayı sürdürüyor.

Aslında birisi hem İsrail hem de Filistin hakkında endişelenebilir ve bu bölgede herhangi bir barışçı ve demokratik çözümün ancak işgal bittikten, İsrail sınırları içindeki Filistinli azınlıkların tüm hakları geri kazanılıp eşitlik standartlarını karşıladıktan ve mülteci hakları tatmin edici bir şekilde tanınıp saygı gördükten sonra düşünülebilecek bir siyasi yapıda bulunulabileceğini savunabilir. Eğer bir kişi siyasi hayatta bu üç amaçta ısrarlıysa, bu kişi yalnızca Filistin yanlısı ya da İsrail karşıtı olarak nitelendirilemez. Aksine bu kişi, toprak müsadere ve sınır dışı etme fiillerini içeren sömürgeci tahakküm ilişkilerinin sona erdiği bir siyasi düzenleme talep etmektedir. Akıllıca düşünerek şu varsayımda bulunabiliriz: toplumun her kesimi ancak o zaman demokratik özerkliğin ve demokratik katılımın parçası haline gelebilir ve eşitliğe ve adalete dayalı ilişkiler ancak o zaman galip gelebilir. Bahse girerim ki bu adalet koşulları sağlandığında, herkesin korku ve saldırıdan muaf yaşama şansı artacaktır. Ve bu tam olarak şu anlama geliyor: Yahudiler için adil olan Filistinliler için de adil olacaktır ve adalet bu topluluklar arasında ya da bu toplulukların içinde ayırım yapmayacaktır.

BDS'yi destekleyen birçok kişi tek devletli bir çözümden yana olsa da BDS hareketi bu konuda net bir tavır almadı. BDS'nin mültecilere geri dönüş hakkı tanınması talebinden korkanlar, bu hak tanındığı takdirde İsrail'deki demografik Yahudi üstünlüğünü yok edecek sayıda Arabın geri döneceğine inanmış görünüyorlar. Yahudilerin demografik üstünlüğü derken, bu ülkedeki çoğunluğu her zaman Yahudilerin oluşturması (bunun savunucuları oranın %80 civarında kalmasını tercih ediyor) ve İsrail'in bir Yahudi devleti olmasını da sadece bu politikanın sağladığı kastediliyor. Fakat her hâlükârda mevcut İsrail sınırları içindeki (hatırlayalım ki bu

sınırlar değişti, genişledi ve hâlâ da değişmeye ve genişlemeye devam ediyor; yani 1948'den beri devam eden toprak müsaderelelerinin bir oyuncağı durumundalar) Filistinli İsrail vatandaşları İsrail nüfusunun %20'sini oluşturuyorsa, 1948'de evlerinden ve topraklarından edilen 750.000 ile 900.000 Filistinlinin torunlarının geri dönme hakkı elde etmesi durumunda, İsrail'deki Filistinlilerin sayıları şüphesiz çok fazla olacaktır. Fakat, İsrail devleti gerçekten demokratik bir devlet haline gelseydi, vatandaşlık kriterleri din, etnisite, ırk ve benzeri özellikler temelinde ayırım yapmazdı. Aslında Filistinliler ve Yahudileri, Aşkenazlar ve Mizrahileri içeren heterojen ve çoğulcu bir siyasi yapı oluşur ve Yahudi çoğunluğun iktidar talebi ortadan kaldırılırdı. Yahudi çoğunluk İsrail'in iç politikasını yönettiği için bu durum sadece İsrail'in halihazırdaki ve gelecekteki vatandaşlarıyla ilgili gibi görünse de aslında Batı Şeria'da Filistinlilere uygulanan sömürgeci işgalle ve Filistinlilerin hem Kudüs'teki hem de Batı Şeria'daki yurtlarından ikide birde sınır dışı edilmeleriyle doğrudan alakalı. Sınır dışı edilmeler sonucunda insanlar sadece topraklarından ve mallarından olmuyorlar, vatandaşlıklarını da kaybediyorlar. Vatandaş olduklarında bile kendi haklarını korumak için hukuku Yahudi İsraililerle aynı düzeyde kullanamıyorlar. Çünkü hukuk ve genel anlamda devlet politikası toprak satın alma ve toprak sahibi olma, iş bulma, eğitim kurumlarında pozisyon elde etme, fon ve burs alma (özellikle Filistinliler için olan burslar hariç) gibi durumların yanı sıra mahkeme karşısında da önceliğin Yahudilerde olmasını garanti ediyor. Zaten, Hayfa'daki Adalah (Adalet-İsrail'deki Arap Azınlığın Hakları için Hukuki Merkez), web sitesinde tüm bu eşitsizlikleri belgeliyor. Yahudi çoğunluk iktidarı, eşitlik ve adalet zemininde hiçbir şekilde savunulamaz. Fakat birisi antisemitizm tarihi, Yahudilere karşı gerçekleştirilen Nazi soykırımını, devam eden antisemitizm tehlikesi bağlamında Yahudilerin istisnai bir tarihsel durum yaşadıklarını söylerse, bana öyle geliyor ki buna verilecek cevap çok açık olmalı. Evvela, çok sayıda Yahudi, İsrail'in Yahudi egemenliği ve Yahudilerin demografik üstünlüğü iddiasına temel sağlayan uç noktadaki eşitsizliklere karşı çıktı ve sosyal adalet mücadelesi içerisinde yer aldı. Antisyonist Yahudiler uzun bir geçmişe sahip ve Yahudi entelektüel ve dinsel düşüncesi içinde hem devlet şiddetine hem de sosyal ve politik eşitsizlik biçimlerine karşı çıkan ve etnik ırksal ve dinsel farklılıklar zemininde birlikte yaşama biçimleri oluşturulmasını savunan birçok gelenek var. Yani, radikal demokrasi istemek hiç de antisemitik bir şey değil. Eğer birisi BDS'nin antisemitik olduğunu söylerse, ilk önce İsrail'in tüm Yahudileri temsil etmediğini söyleyebilirsiniz; ikinci olarak, BDS'yi savunmanın sosyal adaleti savunmak olduğunu ve Yahudilerin sosyal adaleti savunmadığını söylemenin kendisinin antisemitik olduğunu söyleyebilirsiniz. Barış için Yahudi Sesi (*Jewish Voice For Peace*)'nin önde gelen üyeleri de dahil olmak üzere, BDS için mücadele eden çok sayıda insan var; ama bunun da ötesinde, mücadele Filistinlilerle ve dünyanın her yerinden birçok farklı grupla birlikte

yürütülüyor; gerçek demokratik mücadelenin bir gereği olarak insanların çeşitli kültürel farklılıklarıyla birlikte hep beraber çalışmasına dair ilkeler hayata geçiriliyor.

Mevcut eşitsizlikler hiçbir uluslararası insan hakları ve eşit muamele kriterine sığmaz. Yine de durumu anlamak için sınırın içindeki Filistinli azınlıkların haklarıyla sömürgeci işgal altında yaşayan Filistinlilerin haklarının nasıl doğrudan ilişkili olduğunu görmek durumundayız. BDS için üç temel nokta söz konusu: İşgale son vermek, İsrail sınırları içerisindeki Filistinli azınlığın hakları, mülteciler için geri dönüş hakkı. Şimdi bu son iki meseleden bahsedeceğim.

Şüphesiz biliyorsunuz, İsrail 1948 öncesinden başlayan, 1967 boyunca ve bugün de devam eden bir dizi toprak müsadere üzerine temellendirilmiştir. Bugünkü müsadere, yerleşim bölgelerinin genişlemesiyle, duvarın inşası ve yeniden inşası ile ve kontrol noktalarının yeri keyfi biçimde değiştirilirken sınırları devamlı genişleten stratejik yöntemlerle devam ediyor. İsrail devletinin bu yasal olmayan toprak ilhakları ve müsadere pratikleri olmadan var olmayacağı varsayımı ile başlasak bile, ki ben böyle başlamamız gerektiğini düşünüyorum, yine bizi Filistin ulusunu nasıl anlayacağımızı ve bu ulusu hangi yollarla tanımlayabileceğimizi ve tanımlamak zorunda olduğumuzu sormak zorunda bırakan iki gerçeğe geri dönüyoruz.

İlk mesele şu: Topraklarını, yurtlarını kaybeden ve bölgeden dışarı atılan 1948'in Filistinlileri diaspora olmuştur ve büyük bir kısmı, çok farklı bölgelere dağılmış ve tarihsel olarak Filistin'i oluşturan toprakların dışına çıkmıştır. Yerinden, işinden edilenlerin ve Filistin diasporasına katılanların geri dönüş hakkı, herhangi bir Filistin ulusu tanımı için vazgeçilmezdir. O halde tarihsel olarak düşünüldüğünde, Filistin ulusu halihazırda var olan veya müzakere edilmiş olan herhangi bir sınır üzerinden tanımlanamaz; bu durum, hakların ve yükümlülüklerin sadece var olan sınırları aştığı değil, aynı zamanda var olan sınırların kendisinin de yasal olmayan toprak ilhaklarının bir sonucu olduğu anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, bu sınırları ulus devletin sınırları olarak kabul etmek, yasadışılığın ulus için kabul edilebilir bir temel olduğunu teyit etmek ve buna meşruiyet kazandırmak demektir ki o zaman yasadışılık sadece ulus devletin başlangıç noktasını belirlemekle kalmaz, aynı zamanda ulus devletin kendini yeniden üretme biçimi olarak da varlığını sürdürür. Güncel sınırları (artık herhangi bir zamanda her neyseler) geçerli olarak kabul etmek, ortaya çıkabilecek herhangi bir Filistin ulusu için hem toprak müsaderelerini hem de zora dayalı sınır dışı etme pratiklerini mesele olmaktan çıkarmayı onaylamak demektir. Bu varsayımlar üzerine kurulan herhangi bir ulus, 1948'in inkârına

dayanır ve diaspora Filistinlilerinin devam eden sınır dışı edilmişlik durumuna gözlerini kapatarak bu inkârı daha da öteye götürür.

Bildiğiniz gibi, Filistinliler için geri dönüş hakkı birçok farklı biçim alabilir. Bazıları yeniden iskân planları² önerdiler (İsraililer yerleşim yeri inşa etmekte çok iyidir; dolayısıyla belki de bu yeteneğin bir kısmı, hakları olan topraklar üzerinde Filistinliler için yeni konutlar yapmak üzere kullanılabilir). Bazıları maddi tazminat yöntemlerini gözden geçirdi ve yine başkaları kamusal ve uluslararası tanınma biçimleri üzerinde durdu. *Zochrot*'un (Hatırlama) 1948'de Filistin köylerinde yapılan katliamları ilan etmek ve anmak için yaptığı etkinlik bile İsrail Bağımsızlık Günü adı verilen günde resmi olarak yasaklandı ve anma etkinliğine katılanlar şu anda bilfiil vatan hainliği ile suçlanıyorlar. 1948'de Filistinlilerin yaşadığı yıkımın ve mülksüzleştirilmenin kamusal olarak tanınması meselesi yalnızca sembolik bir şey değildir; öyle bile olsa, bu çok etkili bir semboldür. Dahası, sizin de bildiğiniz gibi, geri dönüş hakkı BM kararları ile –asla yeterince üzerine gidilmemekle birlikte– desteklenmektedir. Bu hak, evlerinden zorla çıkartılan mültecilerin haklarının korunması anlamını taşıyan uluslararası hukuk mevzuatıyla tutarlılık içerisindedir. Geri dönüş hakkının çeşitli anlamları olduğu için (paradoksal olarak bunların bir kısmı 500 yıldan uzun zaman önce İspanyol Engizisyonu sırasında yerlerinden edilen günümüz Yahudileri tarafından keşfedilmiştir), en azından ne tür bir haktan bahsedildiğini veya söz konusu hakkın meşru olup olmadığını anlamaksızın böyle bir hakkı onaylamanın veya tartışmanın göze alınamayacağını söylemenin bir anlamı yoktur. Eğer biri bu meseleyi imkânsız veya çok karmaşık, akla hayale sığmaz veya çok masraflı diyerek elinin tersiyle itiyorsa, buradaki “elinin tersiyle itme” hareketini belki de günümüzde, zorla sınır dışı etmenin yarattığı büyük adaletsizliği inkâr etme ihtiyacını onaylama jesti olarak anlamak gerekir. Farzı mahal, çözülmemiş mültecilik ve devletsizlik sorununu gündeme getirmek için geri dönüş hakkı üzerine uluslararası bir konferans örgütlemek ve bu konferansın önceliğini de geri dönüş hakkına ilişkin çok çeşitli formülasyonlarının ve tazmin biçimlerinin dikkatlice gözden geçirilmesi olarak belirlemek akıllıca bir yöntem olabilir. Burada amaç, bu hakkın ne anlama geldiği ve nasıl tanınacağı, böylelikle de uluslararası hukukun ve yükümlülüklerin sonuç olarak nasıl yerine getirilebileceği –ki bunlar süregiden adaletsizliği gündeme getirmeyi amaçlayan ve çözüm anlamında bölgedeki insanlar arasında daha az şiddet içeren bir birlikte yaşama pratiğinin yolunu açabilecek bir dizi vatandaşlık düzenlemesi ve yasal atılımdır– üzerine bir mutabakata (kaygılar içeren bir mutabakat yine de mutabakattır) doğru ilerlemek olacaktır.

Ama sıklıkla, anaakım kamuoyunda geri dönüş hakkının tepkisel bir şekilde reddedildiğini görüyoruz (el sallama, yere bakma, öfke emaresi, hatta “şaka yapıyor olmalısın” gibi ifadeler); sanki böylesi bir çözüm Filistinlilerin birdenbire ve zor kullanarak İsraili Yahudilerin evlerine gireceği ve onları tencere tavalarından, mallarından edeceği anlamına geliyormuş gibi. Geri dönüşün sözlük anlamı üzerinden kurulan fantezi, aslında Hayfa’daki ev manzaralarını – yemeklerin aniden bölündüğü ve ailelerin denizdeki mavnalara doğru savrulduğu manzaralar– kullanıyor. Sonuç olarak, bir İsraili “onlar mutfaklarımıza kadar girecekler” dediğinde aslında şunu söylüyor: Onlara çektiğimizizin aynısını bizim de çekmemizi mi bekliyorsunuz? Biz aynı muameleyi görmeyeceğiz; bir başka deyişle, onlarla kurulabilecek herhangi bir pozitif ilişkide eşitliğin temel alınmasını reddediyoruz. Fakat aslına bakılırsa, geri dönüş hakkı, bu biçimi almak zorunda değil. Geri dönüş hakkı, hem çetrefilli hem de etkili olmalı; bu da demek oluyor ki bu hak, mültecilerin haklarını, müsaderelerin gayrimeşruluğunu ve toprakların yeniden dağıtımı için yeni bir anlayışı temel almalı –her ne kadar ideal veya imkânsız görünse ve hatta bölgenin dümdüz edilip silbaştan yeniden kurulmasını önerse de. Şuna dikkat çekmek isterim ki İsraililer toprağı akşam sabah yeniden dağıtıyorlar, bu işlemler ve teknikler halihazırda uygulanmaktadır. Yani mesele şu: Toprağın devam etmekte olan yeniden dağıtım sürecine nasıl müdahale edilmeli veya bu süreç nasıl tersine işletilmeli ki artık mültecilerin haklarına saygı gösterilsin ve zorla mallarından ve topraklarından edilenlerin tanınma ve tazminat talepleri karşılanabilsin. Bunun, tarihi açık bir şekilde tanımak suretiyle yol alınması anlamına geleceğinden emin olabiliriz. Bu özel tarihin –Abu Mazen geçenlerde bunun bir kenara konulmasını önermişti– sürekli olarak silindiği, her zaman yok edilme riskiyle karşı karşıya olduğu ve sonuç olarak da tarihin bir parçası olarak kabul edilmek için hâlâ mücadele ettiği gerçeği, süreci daha da karmaşıklaştırıyor. İçinde bulunduğumuz koşullarda ve tarihsel geçmiş henüz kurulmamışken, yol almak ne anlama geliyor peki?

Halihazırdaki tarihi yok sayma tehdidine karşı direnilemediği takdirde geleceğe dönük herhangi bir adımın faydalı olmayacağı muhakkak. Hâl böyle iken, Filistin meselesine dair pratik olduğu öne sürülen yaklaşımların birçoğu da yine tarihin yok sayılmasına dayanır. Tabii ki, birtakım olayların tarihsel olarak ortaya çıkabilmeleri, ancak yok sayılmamaları durumunda gerçekleşebilir ve ancak onlar tarihsel oldukları zaman gelecek için yeni ihtimalleri anlamlı ve kamusal bir şekilde düşünmeye başlayabiliriz. Aksi takdirde, Nakba olmaya devam eder; bugünden ayırt edilemez ve farklı bir zamansallığa dayanan herhangi bir hareketi imkânsız kılar. Bu nedenle, Nakba’nın tarihten silinmesine karşı mücadele etmek, geleceğe dönük herhangi bir adım atabilmek için elzemdir; bu da tarihsel kayıt oluşturmak ve geleceği de aynı darbeler

dizisiyle kurmak demektir. Bu olayı gerçekten ele almak için İsrail'in kendi Geri Dönüş Kanunu'nun Filistinlilerin geri dönüş hakkının reddedilmesiyle nasıl bir ilişki içinde işlediğini düşünmeliyiz. Geri Dönüş Kanunu'nun İsrail devletini, çağdaş hahamlık öğretisi tanımlarına uyum sağlayan tüm Yahudiler için bir barınak olarak tesis ettiği düşünüldüğünde, insanların yerlerinden edilmesini hiçbir şekilde haklı çıkarmamış olan ve gelecekte de bunu yapması asla mümkün olmayan bir mülteci hakları anlayışının tesis edilmesi daha da zorunlu hâle geliyor. Şüphesiz, İsrail Devleti'nin kurulması ile yaratılan en şiddetli ve önemli ikilemlerden biri de devletin Avrupa'dan zorla çıkarılan mültecilerin kendilerine barınak arama hakları üzerine kurulması ve aynı prensibin Filistinliler için geçerli sayılmayıp Filistinlilerin topraklarından zorla çıkarılmasıdır. Bundan dolayı, mültecilerin haklarının işlerliğe sokulduğu herhangi bir durumda basitçe şu soruyu sorabiliriz: Mülteci hakları, özellikle azınlıklar için önemli olan haklar, nasıl zorla müsadere ve yerinden edilmeye karşı çıkan haklarla birlikte formüle edilebilir? Aslında, tam da insanlar azınlık statülerini kaybedip devletsizleştirildikleri zaman, bu haklar azınlıkların hakları hâline geliyor. Her iki hakkın da kavranmasını talep eden yasal ve politik bir kurgu gereklidir. Bu ihtiyacın nedeni, sadece Nakba'nın adaletsizliğini tarif etmek ve değerlendirmek değil, aynı zamanda mülteci haklarının tanınmasına ilişkin hiçbir formülasyonun yeni bir devletsiz sınıf yaratmaya ihtiyaç duymayacağından emin olmaktır. İsrail/Filistin'de bu ilkeye dayanan bir çözüm sağlanana kadar Geri Dönüş Kanunu'nun işleminin süresiz olarak ertelenmesinin gerektiği açıktır. Şüphesiz, Geri Dönüş Kanunu'nun süreç içinde yeniden Yahudi nüfusun demografik üstünlüğünü korumak üzere araçsallaştırıldığı bir koşulda, ayrımcı ve antidemokratik bir kanun olacağı aşîkârdır.

Dolayısıyla şu sonuca varabiliriz: Geri dönüş kanunu geri dönme hakkı ile birleştirilene kadar, geri dönüş kanunu diye bir kanun olmamalıdır. Ya da şöyle diyebiliriz: Var olan Geri Dönüş Kanunu, geri dönüş hakkını engellemek üzere tasarlandığı ve bu hâliyle halihazırda ve yeniden devletsiz bir sınıfın oluşturulması işiyle iştiğal ettiği için kendi meşruiyet zeminini hükümsüz kılmaktadır. Ayrıca, mülteci haklarına dayanıyor gibi görünse de tam da bu hakları feshetme işine yarıyor ki bu da mülteci haklarını koruması beklenen Geri Dönüş Kanunu'nun bunları bilfiil yok saydığı anlamına geliyor. Bundan da şöyle bir sonuç çıkar: Hangi mülteci hakları olursa olsun, mülteci haklarını yok saymayacak bir şekilde işletilmelidir. Burada dile getirilen politik mesele, 1948 ve hatta 1967 diaspora Filistinlilerinin, 1982'de Beyrut'tan dışarı atılanların, 1993'teki Oslo süreci ile daha da mülksüzleştirilenlerin ya da yıllar sonra hâlâ bölgedeki mülteci kamplarında yaşayanların –ama özellikle de güney Lübnan'daki kamplarda bulunanların–

taleplerinin ve yasal statülerinin tesis edilmesiyle tamamen çözülmeyecek. Geri dönüş hakkıyla kastedilen, yasal tazmin ve tanıma biçimleri olduğu kadar yeniden yerleşim haklarıdır.

Şu gerçek değişmedi, İsrail kendini Yahudi egemenliğine dayalı bir Yahudi ulusu üzerinden tanımlıyor ve bu da Filistinlileri daimi bir azınlık olarak muhafaza etmek (sınırların içindekilerin çok kalabalıklaşması durumunda, hak ve özgürlüklerini daha fazla kısıtlamak, sınır dışı etmek ve gücünü azaltmak üzere çevreleme politikasını işletmek yoluyla nüfusu yönetmek) konusunda kararlı olduğu anlamına geliyor. Zaman zaman, İsraili politikacılar açıkça Filistinli nüfusun sınır dışı edilmesini tartışıyorlar, ama şunu not düşelim ki böyle bir hareketin gerçekleşmesi durumunda İsrail kendini sınırda daimi bir savaşa, üstelik sadece sınır dışı ettikleriyle değil, aynı zamanda kendi topraklarının *dışında tutulması gereken* insanlarla yaşayacağı daimi bir çatışmaya adanmak zorunda kalacaktır. Bu nedenle, İsrail'in egemenlik iddiaları, sınır dışı etme ve çevreleme stratejilerinin sürekli devam etmesine dayanmaktadır ve bu da Filistinlilerle daimi bir ilişkiyi muhafaza etmenin bir yolu olmuştur.

Filistinlileri bir “azınlık” olarak tarif etmenin, bu tarifi İsrail'in bugün kurulmuş olan sınırları neredeyse artık sadece o sınırlar dahilinde (ki sınırlar İsrail'in genişlemesini sağlayacak bir şekilde sürekli hareket ediyor) kayıtlı olarak yaşayan insanlarla sınırlandırdığımız takdirde işe yarayabileceğini burada da görüyoruz. Bir yandan, demografik üstünlüğün ırkçı ve antidemokratik bir prensip olduğu savunulmalı ve Filistinlileri yalnızca İsrail içinde kayıtlı azınlık olup olmamaları temelinde tanımlamaktan kaçınarak azınlık hakları savunulmalıdır. Diğer yandan, daimi azınlık statüsüne karşı mücadele, işgale muhalefet etmekle ve dağılmış olan, kamplarda tutulan ya da askeri bölgelerde etkisiz hâle getirilmiş olan mültecilerin haklarıyla ilişkilendirilmelidir.

Bölgenin değişken demografisi düşünüldüğünde, günümüz siyonizminin karakteristik özelliği olan demografik üstünlük projesinin devam etmesinin tek koşulu daha fazla toprak üzerinde hak iddia etmek, mülksüzleştirmek ve başta Filistinliler ve bedeviler olmak üzere Yahudi soyundan gelmeyen daha fazla insanı sınır dışı etmektir. İlginç bir şekilde, Said 1999 yılında, Yahudilerin demografik üstünlüklerini 2010'da kaybedecekleri yönünde bir tahmin yapmıştı.³ Said, Geri Dönüş Kanunu'nun nasıl İsrail'e Yahudi göçünü artırmak için kullanılacağını ve hem yeni toprak müsaderelerinin hem de yeni sınırların demografiyi nasıl değiştireceğini hesaba katmamıştı. Bu nedenle, konunun ele alınacağı ortamda, yurt içindeki azınlığın vatandaşlık haklarına tam anlamıyla sahip olmaması ile çoğunluk statüsündeki –bu statü, devlet politikaları gereği kontrol

atında tutulmaktadır– bir etnik veya dini çoğunluğun tüm hak ve yetkilere sahip olması politikaları arasındaki ilişkiyi incelemek, yapılması gerekenlerin yalnızca bir kısmını oluşturur. İşgal nedeniyle sömürgeci tahakküm altında ve/veya mülteci kamplarında yaşayan özne, tamamen istikrarsız bir biçimde işleyen sınır dışı etme veya çevreleme politikalarıyla boyunduruk altına alınmıştır. Aslında, Güney Lübnan’daki mülteci kampları, sınır dışı edilenleri çevrelemeye dönük çabalardır ve kesinlikle şu iddia edilebilir ki geri dönüş hakkını geçersiz kılan ve bu hakkın uygulanmasına engel olan daimi bir mekanizma olarak çevreleme politikası, sınır dışı etme stratejisinin bir devamı niteliğindedir.

Dahası, toprak üzerinde hak sahibi olan sözde vatandaşın tekrar tekrar işgal altında yaşayan kişiye dönüşmesi hâli iki kategori arasındaki yapısal ilişkiyi açığa çıkarıyor; üstelik, işgal altında yaşayan kişi sınır dışı edilmiş oluyor ama bu, genellikle diaspora olarak tanımladığımız duruma karşılık gelmiyor. Lâkin, sözde vatandaşın sınır dışı edilmesi ve toprağın müsadere altına alınması bize şunu gösteriyor: Sözde vatandaş, sömürgeci işgalin öznesi ve sürgün mekanizmaları içten içe birbirlerine bağlıdır ve bunlar mülksüzleştirmenin daha da uç noktalarına doğru dönüşüm için gereklidir. Bazıları sınırların içinde gibi görünüyorlar, bazıları ise denetim altında tutulmakla birlikte haricileştirilen sınırlar dahilinde işgal altındalar ve yine daha başkaları bu iki tür sınırın da dışındalar ve bu anlamda diasporada bulunuyorlar. Statülerin dönüştürülmesini sağlayan bu sürecin gücünü aldığı ve aynı zamanda hedeflediği şey olan diasporalaştırma baskısı öteden beri etkili. Aynı zamanda, mülksüzleştirmenin kendi özgün yerinde ve hareket etmeksizin sadece bir statü değişimi, toprak kaybı ya da keyfi düzenlemeler de dahil olmak üzere hak mahrumiyetinin daha da artırılması yoluyla gerçekleştiğini hatırlamak elzemdir. Ayrıca, Filistinli diaspora nüfusu genellikle başka yerlerde vatandaşlık aldıkları için bu hareketlilik insanların haklarından daimi olarak mahrum edilmesi ile son bulmuyor. Yine de, Filistinlilerin başka yerlerde vatandaşlık elde etmesi ve haklar kazanması, Filistin’e ait olmakla ilgili haklardan mahrum edilmişliğin üstesinden gelindiği anlamını taşımaz. Bu mahrumiyet, yeni aidiyet duygusunu bir an olsun rahat bırakmayarak hem tarihsel hem de güncel anlamda süregiden bir felaket, telafi edilmemiş küresel bir adaletsizlik olarak varlığını sürdürmektedir.

Bu bağlamda, çok basit bir şey söylemeye çalışıyorum: Yalnızca azınlıklara, işgal altındakilere, sınır dışı edilmişlere sanki bunlar sabit kategorilermiş gibi gönderme yapamayız; çünkü bunları zamandan bağımsız olarak birbirinden ayırmanın bir yolu yoktur; mülksüzleştirmeyi derinleştirme yönünde bunları birbirlerine dönüştüren bir dizi mekanizma kesinlikle var ve bunlar da 1948 öncesindekileri olmasa bile 1948’den bu yana birbirini takip eden

mülksüzleştirme süreçlerini açıklıyor. Yahudilerin demografik üstünlüklerini muhafaza etme projesi, toprak müsaderesi de dahil olmak üzere yalnızca aktif azınlıklaştırma ve mülksüzleştirme süreçlerinin önkoşul olarak kabul edilmesine dayanmıyor; buna ek olarak bizzat kendi mevcudiyetini sağlamak için süregitmekte olan yerleşimci sömürgeciliğin pratiklerine de ihtiyaç duyuyor. “Siyasi bir sonsuzluk” diyebileceğimiz şeyi sağlamak için bu stratejileri çoğaltmalı, kapsamlarını genişletmeli ve bunlara bağlı kalmalı. Başka bir deyişle, bu sömürgeci pratikleri, İsraili her daim kendi sömürgesine bağlayan ve dolayısıyla tam da sömürgecilik şartları bağlamında bir başka daimi tabiyet biçimi inşa eden bir mekanizma olarak anlayabiliriz.

Öyleyse, bir strateji ve sosyal hareket olarak BDS bu tabloya nasıl dahil oluyor? Öncelikle, BDS bu sorun bağlamında birbirlerinin karşısında eşit güç ve benzer arzularla duran iki taraf olduğunu düşünmenin mümkün olmadığını açıklığa kavuşturuyor. Birarada var olma veya birarada yaşama nosyonları, sınır içindeki Filistinlileri kısmi vatandaş, sınır dışındakileri ise devletsiz kılmayı dayatan sömürgeci tahakküm ilişkisini açıkça yok ediyor. Kültürel alışverişe girmek ya da basit bir şekilde iki tarafa da sanki birbirini “anlamaya” çalışması gereken iki huysuz grupmuşlar gibi yaklaşmak, sömürgeci tahakküm yapısının bu ilişkiyi ne şekilde kurduğunu–bu ilişkide, toprak müsaderesi, tahakküm kurma ve sınır dışı etme pratikleri İsraililerin kendi demografik üstünlüklerini ve demokrasiye karşı kurumsallaşmış saldırılarını sürdürmenin yolları olarak uygulanmaktadır– görmeyi açıkça reddetmektedir. Yani, İsrail devletinin bu özel yapısını kabul etmek mümkün değildir. Dolayısıyla, birisi eğer bir devletin antidemokratik yapısını değiştirmeyeceği varsayımı üzerinden bir iş teklifi alıyorsa, buna hayır demek durumundadır. Eğer evet diyorsa, “sizinle şu anki halinizle iş yapmayı kabul ediyorum” diyorsa, bu kişi demokrasiye yapılan saldırıyı onaylıyor demektir. Daha da ötesi, bu saldırıyı normalleştiriyor, kabul edilebilir kılıyor ve süregiden adaletsizliğe onay veriyor demektir. Ve eğer birisi size karşı çıkar ve İsrail’in var olma hakkını tanımadığınızı söylerse, ona cevap vermeli ve o topraklarda yaşayan herkes tarafından yönetilecek bir devlet yapısı için meşru zeminin ne olduğunu araştırmaya açık olduğunuzu söylemelisiniz. Sahip olduğumuz radikal demokrasi gelenekleri bağlamında başka bir yanıt mümkün değildir.

Yukarıdaki analiz ışığında belki, daha sınırlı boykot biçimlerinin sonuç itibarıyla neden yeterli olmadığını görebilirsiniz: Yalnızca yerleşimleri veya yerleşimlerde kurulan üniversiteleri hedef alan boykot biçimlerine sınırlı destek verenler var ya da asıl sorunu yalnızca Batı Şeria’nın işgaliyle olduğunu tanımlayıp Batı Şeria’nın özgürlüğüne kavuşması durumunda boykotun

işlerliğini yitireceğini savunanlar var. Küresel Boykot, Tecrit ve Yaptırımlar Hareketi'nin amaçları arasında 1948'de mülksüzleştirilen Filistinlilerin haklarının yanı sıra Filistinli İsraililerin zarar gören haklarına yer vermesinin nedeni, Filistinlilerin tahakküm altına alınmasıyla ilgili sorunun yalnızca işgalle sınırlandırılmasının mümkün olmamasıdır – hatırlamalıyız ki bunlar sınır dışı etme pratiği üzerinden birbirilerine temelden bağlıdır. Bu bağı kuramazsak, 1948 ile ilgili talepleri unutmayı ve geri dönüş hakkını toprağa gömmeyi kabul ediyoruz demektir. Diaspora olmaya zorlanan, sınırlar dahilinde kısmi haklarla yaşayan, Batı Şeria'da işgal altında veya bir açık hava hapishanesine dönen Gazze'de ya da bölgedeki diğer mülteci kamplarında yaşayan Filistinlileri etkileyen çok yönlü mülksüzleştirme biçimleri ile İsrail'in demografik üstünlük talebi arasındaki yapısal ilişkiyi görmüyoruz demektir. Eğer birlikte yaşamak, reddedilen sömürgeci iktidar çerçevesi içinde çalışmayı gerektiriyorsa, o vakit sömürgeci iktidar birlikte yaşamının önkoşulu haline gelir. Bu da birlikte yaşamının, yalnızca sömürgeci iktidar yerinde kalıp da görünmez kılındığı sürece mümkün olduğu anlamına gelir. Kültürel alışveriş ve karşılıklı olarak kendini açma konularında ısrarcı olanların akıllarındaki çözüm bu olmasa da yaptıkları şeyin yapısı bu şekilde kalmaya devam eder. Bu yöntemin yanlış olması yeterince siyasi olmamasından kaynaklanmıyor; fakat haksız bir politikayı yeniden üretmesinden –sözde eşitlik projesini yapısal bir eşitsizliğe dayandırmasından– kaynaklanıyor. Belki de birlikte yaşama projeleri tek ve esas amaçları olarak İsrail'in sömürgeci gücünü ve askeri kuvvetini yıkmayı belirleseler daha başarılı olacaklar. Bu şekilde koalisyonların daha kolay kurulabileceğini iddia ediyorum; belki böylece tatmin edici bir birlikte yaşam biçiminin nasıl bir şey olacağına dair küçük de olsa bir fikir edinebileceğiz.

Duyabileceğiniz başka bir muhalif ses de şudur: Boykot, tecrit ve yaptırımlar belirli bir ülkenin vatandaşlarına mı yoksa ülkelerin kendisine karşı mı yapılan bir ayrımcılıktır. Problem tabii ki şu, BDS'nin ortaya çıkmasının nedeni bir bakıma ister ulusal ister uluslararası olsun, bugünkü hukuk kalıplarının itiraz etmediği kurumsal ayrımcılıklara ve tahakküm pratiklerine karşı çıkmaktır. Aslında, tam da mevcut yasal otoritelerin adaletsiz ayrımcılık biçimlerine açıkça karşı çıkamadığı bir zamanda, BDS bir sosyal hareket olarak ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda, tam da mevcut yasal yapıların başarısız olduğu bir zamanda, adalet normlarının hayata geçirilmesini zorlamayı amaçlayan bir sosyal adalet hareketidir. Yakın zamanda gerçekleşen, insanları bireyler yerine kurumları boykot etmeye çağıran bu teşebbüs, bireylerin kültürel kurumlar ve devletlerle eş tutulabileceği varsayımının üstesinden gelmeyi amaçlamaktadır. Kurumlara odaklanan boykotlar, askeri olanlar da dahil olmak üzere devlet icraatlarına verdikleri üstü

kapalı desteği çekmek üzere devlete başvurmak için yeterli güce sahip olanların, bireylerden ziyade kurumlar olduğunu düşünme eğilimindedirler.

Dolayısıyla, boykotu destekleyenlerin İsrailiilerle çalışmadığı anlamı çıkarılmamalıdır –şu anda her şeyden öte, İsrail’de etkin olan bir “Beni Boykot Et” hareketi var. Bu İsrailiilerin belli pozisyonlara alınmadığı ya da konferanslara davet edilmediği anlamına gelmiyor. Onlarla birlikte yazamayacağınız anlamına da gelmiyor. Fakat açıkça ve süreklilik arz eden bir biçimde işgale karşı tavır almamış İsraili bir kültür kurumuna, bir kültür işçisi veya akademisyen sıfatıyla gitmeyi, orada bulunmayı ve onlar tarafından ağırlandırmayı kabul ettiğiniz zaman işin rengi değişiyor. Aslına bakarsanız, ideal olarak söylemem gerekir ki herhangi bir İsrail kurumuna gitmenin bir anlamı yoktur; eğer gidecek olursanız da bu hareketiniz boykota karşı çıktığınızın bir işareti olarak algılanacak ve özellikle kamusal açıdan önem arz eden kişilerin oradaki varlıkları BDS’ye karşı kullanılacaktır. Bu nedenle, işin doğrusu, BDS bağlamında tarafsız kalmak mümkün değildir; bu nedenle taraflardan birini seçmek akıllıca bir karar olacaktır ve tabii ki doğru olanı seçmek.

Tabii ki, harekete kısmi düzeyde katılan insanlar olduğu gibi doğrudan Filistin halkına karşı kullanılmak üzere İsrail Devleti’ne askeri araçlar satan şirketlerin bu süreçle açık bir şekilde kurdukları bağlantıları görmeye başlayan insanlar da var. Aslında, zaman geçtikçe seçici boykotlar birikiyor ve sosyal politikalar için örnekler sağlamaya başlıyor. Norveç Devleti tarafından boykot edilen Edbit gibi silah üreten ve duvarlar inşa eden şirketlerin olduğunu ve bunların kendilerine yatırım yapılmasını hak etmediğini söylemek bir şeydir. Fakat, analizimiz diğer şirketlere ve sonra da devlet aktörlerine doğru genişlerse, boykot hangi noktada bu türden üretimin aktif bir şekilde içinde olan şirketlerin ve devletlerin her ikisini de hedef almalıdır? İşgale aktif olarak katkıda bulunan şirketleri ve hatta devlet görevlilerini hedef almak tabii ki bir şeydir; bununla birlikte şirketleri, kurumları, devlet görevlilerini ve bu durumda gösterdikleri eylemsizlik nedeniyle işgale suç ortaklığı yaptıkları düşünülenleri, işgale karşı çıkamadıkları için hedef almak da başka bir şeydir. İsrail’deki üniversiteleri hedef alan boykot çalışmalarının çoğu bu ikinci formdadır.

Benzer bir şey tecrit için de geçerli; sosyal sorumluluk içeren yatırım politikalarının seçici bir şekilde uygulanması hangi noktada “tecrit” olarak anlaşılacaktır? Eğer belli şirketlere yapılan yatırımlar, o şirketlerin nerede konumlandıklarına bakmaksızın sadece askeri malzeme ürettikleri gerekçesiyle çekiliyorsa, o zaman bu politika devleti değil yalnızca belirli maddeleri

üreten şirketleri hedef alıyor demektir. Fakat söz konusu askeri ürünlerin, bağlayıcı antlaşmalar veya ortak personel nedeniyle kullanıldığı, toplumların etnisite veya din temelinde ayrıştırılması amacına hizmet ettiği ya da uluslararası hukuku tekrar tekrar rafa kaldırmaya yaradığı durumlarda bir şirketi devletten ayırmak mümkün olmayabilir. Bu tür durumlarda tecrit sorumluluğuna ilişkin eski kriterlere yenileri eklenir ve tek tek olaylar üzerinden ilerlemek yerine daha sistematik bir analiz oluşturulmalıdır. Bu analiz, etkili bir tecrit stratejisinin, işgale aktif olarak katkı sağlayan şirketlerin yanı sıra mevcut adaletsizlik durumuna aktif bir biçimde karşı çıkmayan devlet ve kültür kurumlarının da hedef alınması gerektiğini göstermelidir.⁴

O devlete yatırım yapmamaya kararlı bir politika ortaya çıksaydı, bu politika devlete yapılacak herhangi bir yatırımın bir sosyal sorumsuzluk davranışı olacağını iddia edecekti. Artan tecritin zaman içerisinde nasıl devletin tasfiyesine dönüşebileceğini görebiliyorum; fakat bu durum ancak ve ancak sosyal sorumsuzluk eylemlerinde bulunan şirketlerin, genel icraatları itibarıyla toplumsal sorumsuzluk gösteren devletten ya da daha en başta tecrit eylemine neden olan adaletsizlik durumunun kendisinden ayırt edilemeyeceği belirlendikten sonra gerçekleşebilir ve elbette ki söz konusu sistematik bağlantı, yatırım politikası yapan ve uygulayan kişilere ikna edici gelmiş olmalıdır. Dolayısıyla, bu argümanları oluştururken, bu şirketlerin sattıkları şeylerle, İsrail Devleti'nin bunları nasıl kullandığı arasındaki bağlantıları gösterdiğimizden emin olmalıyız. Özellikle askeri araçların sadece evlerin ve toplumların yok edilmesi için kullanılabilmesi durumunda tecrit, herhangi bir sosyal sorumluluk içeren tecrit politikası bağlamında haklılık kazanır.

Bazı insanlar, önce İsrail Devleti'ndeki ve Filistin topraklarındaki durumu tespit edip sonra da bu şirketlerin işgali ve evlerin yıkımlarını destekler biçimde sürece nasıl müdahil olduklarını göstererek, yani bugünden başlayıp geriye doğru ilerleyen bir çalışma yürütseler de benim sezgilerime göre bazen genel prensiplerle başlamak daha iyidir. Eğer bir üniversite veya şirket sosyal sorumluluk içeren bir yatırım politikasına dayanıyorsa ve eğer daha önce insan hayatını yok etmek üzere kullanılan askeri araçlar üreten şirketlerden çekildiyse, geriye kalan tek mesele bu politikanın tutarlı bir biçimde uygulanıp uygulanmadığıdır. İsrail'in bu genel kurala bir istisna yaratmasına izin vermek için hiçbir neden yoktur. Eğer bu genel kural adilse, haklılık taşıyacağı her durumda uygulanması da adildir. Fakat kararlaştırılmış bir politika yoksa, mantıklı olan şey, mümkün olan en kapsayıcı şekliyle bir politika belirlemek, bunun küresel ölçekte farklı durumlarda uygulanabilir olduğunu göstermek ve sonra da İsrail'e uygulanabilirliğinin de eşit düzeyde haklılık taşıdığını göstermektir.

Elbette bildiğimiz üzere devlet –ve onun apaçık bütünselliği– boykotun, tecritin ve yaptırımların nesnesi haline geldiğinde, bu tür eylemlerin şirketleri, kurumları ve bireyleri ulusal kimlik ve ulusal aidiyet üzerinden mi ayırdığı yoksa bazı şirketler, kurumlar ve insanları şiddet içeren ve adil olmayan devlet pratiklerini destekledikleri için mi hedef aldığı meselesi gündeme getiriliyor. Burada madeni paranın iki yüzünden daha fazla ayırt edici özellik olmalı. Aslında, vatandaşlığa odaklanan bir boykot ile daha farklı bir tarz kullanarak bizzat adaletsizlik ve suç içeren durumları bilfiil yeniden üreten ya da bu tür durumlara karşı tavır almayan kurumlara odaklanan bir boykot arasındaki keskin ayrımların ortaya koyulması gerekir. İsrail örneği söz konusu olduğunda, farklılıkları göz önünde bulundurmaksızın vatandaşlığa odaklanan bir BDS stratejisinin ayrımcı olmakla kalmayıp Yahudi devletini biricikleştirdiği ve bunun da örtük ve açık bir antisemitizm işareti olduğu şeklinde bir argüman ortaya çıkabilir ve çıkmaktadır da. Manchester’den bazı akademisyenler, farklılıkları göz önünde bulundurmamayan BDS versiyonunu yürürlüğe koyarken, İsraili akademisyenlerin makalelerinin dergilere kabul edilmemesi ve İsraili meslektaşların e-maillerına geri dönülmemesi gerektiğini savundular ki bazı meslektaşları da boykotun bu versiyonunu –ben bunu benbilirimci mikro-politika olarak tanımlardım–uyguladılar. Diğerleri, bazı İsraililerin bilfiil işgale karıştığı gerçeğini kabullenme arayışına girdiler ve böylece haklı ve haksız Yahudileri birbirinden ayırt etme işini üstlendiler. Bu işi o kadar ileriye götürdüler ki kendi özel ahlak testlerinden geçenlerin boykottan muaf tutulabileceğini iddia ederek listeler oluşturdular. Liste hazırlanması kışkırtıcı bir şeydi; hareketin antisemitik karakterinden şüphelenenleri bir araya istifledi, İkinci Dünya Savaşı sırasında hazırlanan korkunç listeleri hatırlattı ve genel olarak politik mecrada ahlaki bir tepkinin yükselmesine neden oldu.⁵ İlginç bir şekilde, boykotun Manchester’da uygulanış biçimine karşı ayaklanan insanların bazıları şu anda boykotun farklı bir versiyonuna destek oluyorlar. Gerçekten, Ben Gurion’da bir siyaset bilimci olan ve başlangıçta ilerici İsraililerin Manchester’daki BDS tarafından insafsızca ayrımcılığa uğradığını düşünen Neve Gordon bile bir anda boykota dönük yeni bir yaklaşım geliştirdi ve böylece mesele daha ciddi bir şekilde değerlendirilmek üzere yeniden açıldı.⁶

Naomi Klein boykot üzerine görüşlerini yayımlarken, boykotun İsrail vatandaşlarına karşı olmadığını, daha ziyade kurumlara karşı olduğunu açıkça belirtti. “Aptalca” taktikler olarak adlandırdığı, İsraililerin makalelerini dergilere kabul etmeme politikalarına karşı çıkarak Manchester’daki ahlaki benbilirimci tavrın yerini alacak siyasi bir analiz geliştirmenin yollarını aradı. Bir röportajda şu konuyu açıkça belirtti: “Bu, İsraililere karşı bir boykot değildir. Bu

boycot her şey normalmiş gibi davranmaya karşıdır.” Görüşlerini belirtmeyi sürdürerek, “Bazı akademisyenlerin İsraili birinden gelecek bir makaleyi yayımlamayı kabul etmeyecekleri doğrudur. Onlardan çok fazla yok ve bu insanlar aptalca kararlar veriyorlar. Boykot komitesi böyle bir şey için çağrıda bulunmamıştır. Karar, İsrail’i boykot etmek değil daha ziyade İsraili kurumlar ile resmi ilişkiler kurulmasına karşı çıkmaktır” dedi. Dahası, Naomi Klein, İsrail Devleti’ne değil ama işgal koşullarına karşı çıkıyor. Stratejiler geliştirmek için Güney Afrika boykotuna başvurmaya çalışsa da İsrail’in Güney Afrika ile aynı olduğunu savunmuyor. İşlerini her zamanki gibi yapabileceklerini, bu anlamda İsraili kültür kurumlarını örneğin işgalden ayrı tutabileceklerini düşünen örgütlerle ve kurumlarla iş yapmayı reddederken, Klein bizzat İsrail devletini İsrail kurumlarından ayırmaktadır. Fakat anladığım kadarıyla ekonomik ve kültürel boykotun nedeni, İsrail kurumlarına, İsrail Devleti’nin belirli politikalarına karşı çıkmaları için baskı yapmaktır. Klein hiçbir yerde İsrail Devleti’nin meşruiyetini sorgulamaz ve bu, bazıları için onun pozisyonunu fazlasıyla zayıf kılmaktadır, benim için, mesela; işgale odaklanmanın kendisi ise Klein’in pozisyonunu bazıları için çok sert kılabilir. Muhalefetin, devletin meşruiyetinin sorgulanmasına dayandığını düşünenler, kendi siyasetlerini 1948’deki olaylar, Filistinlilerin yerinden edilmesi ve iki ulusluluğun yerine Yahudi egemenliğinin kurulması temelinde oluştururlar ve bu politika boykotun kapsamını ve hedeflerini sınırlandırır. İsrail’i, kendi çatışmasından ayırmayı umut edenler için ise [*Brand Israel* (İsrail Markası) ve *the Israel Beyond the Conflict* (Çatışmanın Ötesinde İsrail) örgütlerinin amaçları budur], İsrail’deki yaşam ve kültür denen şey işgalden ayrı tutulabilir. Bu ise Omar Bhargouti ve İsrail’e Akademik ve Kültürel Boykot İçin Filistin Kampanyası (PACBI) dahil olmak üzere, BDS savunucularının karşı çıkacağı bir pozisyonudur. Bu özel sahnede dümen tuturmaya çalışırken bütün bunları dikkate almamız önemli olsa gerek. Dolayısıyla, boykotun yalnızca bir biçimi olmadığından, hedefinin de tekil olması pek mümkün değildir. Yani, tanım itibariyle diaspora içerisinde oluşan bir boykot hareketi mevcuttur ve bu hareket İsrail devletinin işgali karşısında nasıl tavır almaları gerektiği ve dikkatleri işgalden uzaklaştıran ya da onun verili kabul edilmesini sağlayan İsrail kültürel hayatının normalleştirilmesi konusundaki sorumluluklarından dolayı kurumların nasıl hesap verilebilir kılınacağı üzerine kafa yormaktadır. İkinci olarak, bu sonuncusu, uluslararası hukukun ve insan hakları ilkelerinin ihlaline odaklanan ve uluslararası düzenlemelere ve BM kararlarına uyması için İsrail devletine baskı yapmalarını sağlamak üzere devletlerin ve kurumların ekonomik gücünü kullanmayı hedefleyen Filistinli grupların geliştirdiği BDS stratejisinden farklıdır. Üçüncü olarak, bu iki mesele de üniversitelerin kendi yatırımlarıyla uluslararası hukukun ihlaline yardım etmemek ve bu suça katılmamak, ayrıca toplumlara adil olmayan bir siyasi durumu dayatmak için kullanılan askeri araçların ve insanları ayırıştırmaya

yarayacak materyallerin üretimine katkıda bulunmamak gibi kamusal ve ekonomik bir sorumlulukları olup olmadığından ayırır. İzin verirseniz üniversiteler üzerine son birkaç şey söylemek istiyorum.

Üniversitelerin sosyal sorumluluk içeren yatırım politikaları oluşturması ve uygulaması başka bir konuyla ilgili, diğer bir deyişle, üniversiteler ne tür değerleri teşvik ederler, yatırım politikaları daha geniş anlamda bu değerleri nasıl destekler ya da nasıl bu değerlerin altını boşaltırlar? Burada akademisyen kadronun özgürlüğünden bahsetmiyoruz, bahsettiğimiz şey üniversitelerin sosyal sorumluluğu. Tüm bunlar, Filistin'deki üniversitelerin savunulması sürecinde ortaya çıkan bir diğer meseleden yine de ayırır. Omar Barghouti ve diğerleri İsrail'in Filistin'deki üniversiteleri başından beri "boykot ettiğini" iddia ettiler. Aslında bununla kastedilen şey işgalin Filistin üniversitelerine sosyal ve ekonomik anlamda yıkıcı koşullar dayattığıydı. Gazze'ye yapılan saldırıda İslam Üniversitesi (The Islamic University) yok edildi, okulu "ölüm okulu" olarak adlandıran İsraili yetkililer hiçbir pişmanlık işareti göstermediler. Diğer üniversiteler ise kontrol noktaları ile engellendi, inanılmaz derecede kısıtlı altyapılarıyla ve akademik kadroya verilen konuşulmaya bile değmeyecek maaşlarla çalışamaz hale getirildi. Ayrıca birçok kere kapatıldılar ve akademik kadronun kültürel alışveriş için sınırın ötesine geçmesi yasaklandı. Bu anlamda, akademik özgürlüğün pratiğe dökülebilmesi için gerekli altyapısal koşullar zayıflatıldı ve yok edildi.⁷ Devletin ya da bir şirketin bize ne öğretmemiz gerektiğini söylemesinden farklı olsa da bu durum yine de akademik faaliyetin sınırlandırılmasında ekonomik gücün bir etkisi olarak ortaya çıkıyor. Devlet aktif olarak müdahil olmuyor fakat ekonomik gücünü akademik misyonu dizleri üstüne çöktürmek için ustalıklarla kullanıyor. Yalnızca birincisini mi akademik özgürlüğün ihlali olarak adlandıracağız, yoksa ikincisi de akademik özgürlüğün ihlali, akademik özgürlüğe saldırının bir başka türü sayılabilir mi?

Son olarak, Omar Bhargouti akademik özgürlüğün yalnızca değerlerden biri olduğunu ve birlikte değerlendirilmesi gereken başka ahlaki ve sosyal değerler de olduğunu savunmuştur. Eğer boykotlar akademik özgürlüğü ihlal ediyorsa, bunun tek nedeni daha büyük siyasi değerlerin daha önemli olduğunun ve onların gerçekleştirilmesinin bu stratejiye dayandığının düşünülmesidir. Farklı bir şey önermek istiyorum, Filistin'deki üniversitelerin deneyimlediği izolasyon ve fon yetersizliğinin kendisi akademik özgürlüğün katlidir. Akademik özgürlüğün bir hak olarak icra edilebilmesi için kalıcı bir altyapıya ihtiyacı olduğunu kabul edersek bu daha iyi anlaşılabilir. Bir başka deyişle, akademik özgürlük engellenebilir ya da etkisizleştirilebilir ve bu

durum, bu hakkın olası kullanılmasını engelleyen özel koşullar üzerinden gerçekleşebileceği gibi var olan evladiyelik kurumlar içerisinde de gelişebilir. Fakat akademik özgürlük kurumsal ve ekonomik bağımlılık koşulları tarafından belirlendiğinden ve bu koşullara dayandığından, bu hakkın ihlali bu koşullardan herhangi biri üzerinden gerçekleşebilir. Tecrit meselesinde ve belki de boykotlarda, bir akademik özgürlük talebinin diğer bir akademik özgürlük talebine karşı çalıştığını görüyoruz.

Eğitim kurumlarının bu şekilde altının boşaltılması ve kurumlara yapılan açık saldırı boykot ile aynı şey değildir; fakat suçlama, öğretim ve araştırma olanaklarını tehlikeye sokan ekonomik koşullarla işgalin siyasi koşullarının etkileri arasındaki bağlantıyı ortaya koymayı amaçlamaktadır. Yasalar ve duvarlar, hareketi kısıtlayıp bu meseleleri soyutlaştırırken kültürel alışverişten bahsedemeyiz. Ortada yayın olanakları yokken ifade özgürlüğünden bahsedemeyiz. Bu sadece sanki bunlar birbirinden ayrılabilirmiş gibi hakların icrası için gereken maddi koşullarla ilgili bir mesele değildir; zira bu, kurumsal bir hayat için eğitim hakkı için gerekli maddi koşullara sahip olma hakkıyla ilgilidir.⁸ Akademik özgürlüğü eğitim hakkından ayrı düşünebilir miyiz, bence düşünemeyiz, hele ki hak anlayışımız bu hakların icra edilmesini ve hak olmanın bir gereği olarak yaptırım gücüne sahip olması gerektiğini öngörüyorsa.

Birleşmiş Milletler ve uluslararası toplumun kendi kararlarını ve ilkelerini uygulamadaki başarısızlıkları nedeniyle, Ulusal BDS Komitesi'nin⁹ öncelikli olarak ekonomik yaptırımlara ve baskılara odaklandığını belirtmek gerekir. BDS Komitesi 2005 yılında oluşturuldu ve Filistin'de 170 örgütün desteğini almış durumda. BDS'nin doğru boykot ve yaptırımının ne olduğunu belirlemek gibi bir iddiası yok ama kendisini farklı farklı siyasi örgütlere ve devletlere işgalle işbirliklerine son vermeleri için baskı yapan "normalleştirme karşıtı" bir siyaset olarak tanımlıyor. Bunun, şiddete yer vermeden işgale karşı siyasi olarak direnmenin temel biçimi olduğunu da not düşmek şüphesiz önemli. Hem Ulusal BDS komitesi hem de Klein için sorgulanan şey, İsrail Devleti'nin temel yapısı değil; sorgulanan şey işgal, işgalin temel insan haklarını ve uluslararası hukuku reddetmesi ve işgal koşullarının vahşeti. Tabii ki bu ayrımın yapılabilmesi için işgalin tarihini 1948 yerine 1967 olarak belirlemeliyiz; fakat şüphesiz ki bu iddia halihazırda tartışmalı ve Klein'in bahsettiği çerçevede kesinlikle bu değil. BDS hareketinin Filistin'in kendi kaderini tayin hakkının bir parçası olarak anlaşılmasının önemli olduğunu sizlere hatırlatmak isterim. Ona katılmak, hayatlarına yön vermeye çalışan ulusal ve uluslararası hukukun açıkça yenildiği noktada adalet prensiplerini uygulamak için taktikler bulmaya çalışan Filistinlilere katılmak demektir.

Ve bu versiyona göre, mültecilerin hakları da içermelidir. Tabii ki BDS'yi farklı yollarla ya da sadece kısmen destekleyebileceklerini düşünen birçok kişi olacaktır. Tek hareket yerine hareketlerin çoğaldığı bir durumun daha iyi olduğunu söylemem gerekir. Aynı zamanda, bunu Filistin'in kendi kaderini tayin hakkının bir uygulaması olarak göremezsek, hareketin önemi ile ilgili temel bir şeyi kaçırmış oluruz. Bu onu ayrımcı, bölücü bir teşebbüs yapmaz; tam tersine, Filistin'in kendi kaderini tayin hakkının sistematik olarak inkâr ya da başkalarına ihale edildiği bir ortamda, bu harekete katılmamız isteniyor ve biz de katılıyoruz. BDS, Filistin'in şiddetsiz olarak kendi kaderini tayin etme hareketinin günümüzdeki biçimidir.

---

¹ Judith Butler'in Toronto Irkçılık Haftası'nda (Toronto Apartheid Week) yaptığı konuşmanın metnidir.

² Aruri, N. (2001). *Palestinian Refugees: The Right of Return*. Londra: Pluto Press.

³ Said, E. (2010) "The One State Solution", *NY Times*, Ocak 10, 1999; Ayrıca bkz. *Edward Said: A Legacy of Emancipation and Representation*, ed. Adel Iskander ve Hakem Rustom, University of California Press, özellikle II. Bölüm.

⁴ Amira Hass, *Ha'aretz*'de Norveç'in Eylül 2009'da Elbit'teki yatırımını çekmesi üzerine şunları söylemişti: "Elbit özel olarak ayırma duvarının inşasında kullanılan malzemeleri geliştiriyordu. Konsey bu yatırımı, ayırma duvarının inşasına dahil olup Norveç yatırımından yararlanan diğer şirketleri de kapsayacak şekilde genişletti. Böylece, fonlara ilişkin etik kurallarının ihlal edildiği ile ilgili şüphelerine bir temel sağlayarak dolaylı yoldan da olsa solcu Norveçli aktivistleri ve işgal karşıtı Filistinli ve İsraili aktivistleri yanıtladı. Bu kurallar ciddi ve sistematik bir biçimde insan hakları ihlallerine katkı sunan ve açıkça İsrail ve Filistin'i adil bir anlaşmaya doğru götürme iradesiyle açıkça çatışan şirketlere yatırım yapmayı yasaklamaktadır." Yazar analizine devam ediyor ve soruyor: Norveç bu tür standartlara sahip olmak istiyorsa neden diğerleri de İsrail'le ve askeri çatışmanın başka tarafları ile benzer şekilde iş yapmaya devam ettiği halde kendisini bir tek bu şirketle sınırlandırıyor? Hass yazısında, üzerinde düşünmeye değer bir hedef listesi veriyor.

⁵ *Ha'aretz*'deki röportajında Naomi Klein boykotun amacını açıklığa kavuşturdu.

⁶ Neve Gordon'un *LA Times*'de boykot üzerine çıkan yazısı.

⁷ Bkz. <http://right2edu.birzeit.edu/>

⁸ *Radical Philosophy*'de çıkan akademik özgürlük hakkındaki yazıma bakınız.

⁹ Ulusal BDS Komitesi, ya da "BNC," burada saydıklarım dahil olmak üzere 170 üye gruptan oluşmaktadır: Filistin Ulusal ve İslami Güçler Konseyi (Council of National and Islamic Forces in Palestine) (belli başlı tüm partiler); Filistinli İşçilerin Genel Birliği (General Union of Palestinian Workers); Filistinli İşçi Sendikaları Genel Federasyonu (Palestinian General Federation of Trade Unions); Filistinli Kadınlar Genel Birliği (General Union of Palestinian Women); Filistinli STK Ağı (Palestinian NGO Network, PNGO); Bağımsız İşçi Sendikaları Federasyonu (Federation of Independent Trade Unions); Filistin Geri Dönüş Hakkı Koalisyonu (Palestine Right of Return Coalition); Filistinli Çiftçiler Birliği (Union of Palestinian Farmers); İşgal Altındaki Filistin ve Golan Tepeleri İnisiyatifi (Occupied Palestine and Golan Heights Initiative, OPGAI); Filistin Irkçılığa Karşı Duvar Kampanyası Taban Hareketi (Grassroots Palestinian Anti-Apartheid Wall Campaign, STW); İsrail'in Akademik ve Kültürel Boykotu için Filistin Kampanyası (Palestinian Campaign for the Academic and Cultural Boycott of Israel, PACBI); Nakba'yı Anmak için Ulusal Komite (National Committee to Commemorate the Nakba); Filistinlilerin Kudüsteki Haklarının Savunulması için Yurttaş Koalisyonu (Civic Coalition for the Defense of Palestinian Rights in Jerusalem, CCDPRJ); Kudüs için Koalisyon (Coalition for Jerusalem); Filistinli Yardım Örgütleri Birliği (Union of Palestinian Charitable Organizations); Filistin'in Ekonomik Denetleyicisi (Palestinian Economic Monitor); Gençlik Aktivite Merkezleri Birliği-Filistin Mülteci Kampları (Union of Youth Activity Centers-Palestine Refugee Camps).